

Tid: Mandag den 14. december kl. 13:00-15:00

Sted: Online møde på Teams

1. Velkomst og Vidensrådet siden sidst v. Morten Grønbæk

Morten Grønbæk bød velkommen og præsenterede aktiviteterne i Vidensrådet siden sidste rådsmøde.

En af de ting, der er brugt en del krudt på, både fra rådsmedlem Janne Tolstrup og Morten Grønbæk og sekretariatet, har været spørgsmålet om indførelse af en aldersgrænse på 18 år for salg af alkohol, som var et af rådene i vores alkoholrapport, der blev lanceret i juni 2019. Janne Tolstrup var arbejdsgruppeformand for den rapport, og både hun og Morten har i tiden efter lanceringen udgivet en lang række kronikker og debatindlæg, hvor de argumenterer for en ensartet og højere aldersgrænse.

I begyndelsen af 2020 gik Alkohol og Samfund, VSOD (Vin- og Spiritus-Organisationen i Danmark) og Danske Regioner sammen om at arbejde for indførelsen af en højere aldersgrænse for salg af alkohol på 18 år. Vidensrådet er en del af den alliance, der nu tæller over 20 organisationer. Alliancen har sammen skrevet kronikker og debatindlæg og afholdt i september en konference i Børsen, hvor både Morten og Janne holdt oplæg. Desuden har Morten Grønbæk og Peter Konow (direktør i Alkohol og Samfund) været i foretræde for Folketingets sundhedsudvalg, sammen med VSOD og Vordingborg Kommune. Et foretræde er en god form til at fremlægge synspunkter og argumenter for sundhedspolitikkerne på en kortfattet måde. Argumenterne, som Morten brugte over for udvalget:

1. Alkoholkultur ikke mejslet i sten – den kan godt ændres. Det har vi set i forhold til fx voksne og alkohol på arbejdspladserne.
2. I andre europæiske lande er der en grænse på 18 år, kun ganske få

har som Danmark en grænse på kun 16 år for salg af alkohol. 3. Desuden har det været fremført af Bryggeriforeningen – og de Konservative, at sætte alkoholgrænsen for de 16-17-årige ned til 7 procent. Men de helt unge drikker i forvejen alkohol med lav procent, så det vil ikke gøre den store forskel.

Derudover har der været en temmelig omfattende dagsorden om indførelse af en folkesundhedslov. Primært drevet af Danske Regioner. Morten Grønbæk har medvirket i en virtuel konference afholdt af Danske Regioner om emnet, og han har også medvirket i en podcast sammen med Sund By og Karin Friis Bach fra Danske Regioner om indførelsen af en folkesundhedslov. Bente Klarlund og Morten Grønbæk har desuden skrevet en kronik i Berlingske om det.

Vidensrådet vil gerne på banen med flere kommentarer og kronikker, også om andre aspekter, og vi i sekretariatet vil gerne høre fra de øvrige rådsmedlemmer, hvis der er noget, vi skal på banen med. Kontakt Morten eller sekretariatet løbende. Nogle gange kan vi godt være i tvivl om, om en given sag er én, Vidensrådet bør kaste sig ind i eller ej. Henriette Svarre har været med til at forhindre et samarbejde, som ellers lød interessant, om fertilitet, men som dybest set handlede om at private fertilitetsklinikker skulle have flere penge. Så faglig sparring med rådsmedlemmerne omkring konkrete temaer er meget velkommen.

Vi har netop i slutningen af november lanceret temarapporten "Mental sundhed og sygdom hos de 10-24-årige". Pressedækningen af lanceringen i de brede medier var svær, fordi corona-dagsordenen var svær at trænge igennem. Derfor fik den ikke så meget omtale, som størrelsen på rapporten og alt det arbejde, der er lagt i den, kunne berettige til. Men den kom ud via Ritzau til en række medier, ligesom der kommer en artikel i Helse, på lanceringsdagen havde arbejdsgruppen en kronik i Altinget. Sekretariatschef Katrine har ad flere omgange holdt oplæg i Center for Forebyggelse i Praksis om rapporten, og arbejdsgruppeformand Pia Jeppesen har fremlagt den på Psykiatridagens Psykiatridage.

Det er vigtigt at understrege, at selv om det selvfølgelig er vigtigt at få lanceret rådets rapporter på en god måde, så vi får vores viden ud, så er det vigtige i virkeligheden, at rapporterne lever videre længe efter lancering. Det er også en af grundene til, at vi er i gang med at opdatere ældre rapporter. En ting er altså peaket, lige når vi lancerer, men noget andet og vigtigere er den måde, vores rapporter lever videre længe efter. Det sker mere drypvist. De holder virkelig længe. Det har været en fantastisk indsats, og rapporten skal nok komme længere ud i tiden, der kommer.

Merete Nordentoft: Jeg er sådan set ikke så overrasket over den manglende interesse fra journalisterne, for hvis man tager journalistbriller på, så er denne rapport ikke en nyhedshistorie. I rapporten ser vi jo på de store undersøgelser, der er lavet af unges trivsel, og de har jo allerede været fremme. Desuden var vi så uheldige, at Rockwool-Fonden kom med en tilsvarende rapport et par uger før. Så selve historien vi havde, var ikke så interessant for journalister. Det, som, jeg tænker, er styrken på langt sigt, er at det er meget gennemarbejdet stykke arbejde, vi har lavet, og i forhold til, at der skal komme en psykiatriplan, kan det være et meget vigtigt input, fordi vi har samlet det hele.

Susanne Vigsø Grøn: Det viser sig også nu, at flere fagmedier tager rapporten op, fx ergoterapeuternes fagblad og sundhedsplejerskernes. Der er også en podcast på vej fra Sundhedsvisioner, hvor flere arbejdsgruppemedlemmer medvirker. Vi har også fået foretræde for Folketingets sundhedsudvalg den 12. januar med mulighed for at fremlægge rapportens konklusioner.

2. Giv dit bud på aktuelle emner i sundhedsdebatten til drøftelse

v. alle rådsmedlemmer

Niels Sandø: Foreslår emnerne "Ulighed i eksponering for corona" og "Ulighed i sygdomsforløb med corona", herunder måske også multisygdom, som medfører, at man bliver hårdere ramt af corona. Det kunne være et afsæt for at tale om ulighed og nødvendigheden af at se på ulighed. En anden ting er hele trivselsdiskussionen, som godt kunne komme op igen. De fleste mærker på egen krop, hvad det vil sige at være mere eller mindre isoleret. De unge oplever det i særdeleshed. De ældre oplever det i særdeleshed. Kunne være afsæt for at tale om, hvilke rammer det er, vi ønsker for et sundt ungeliv?

Jørgen Vestbo: jeg synes, vi skal være aktive omkring e-cigaretter. Altså i form af en lille kort rapport om e-cigaretter og unge som opfølgning på vores rygerrapporter. Folk har brug for noget fakta at referere til. Så står man stærkere over for tobaksindustrien, som bare kører milliarder ud i markedsføring. Det kunne være en kort rapport baseret på rygerrapport-skabelonen. Hvad ved vi om virkninger og erfaringer fra andre lande? Også omhandlende andre nikotinprodukter, for markedet skifter så hurtigt. Nikotinafhængighed er jo den samme uanset produkt. Vi er ved at få skabt en afhængighed, der er ude af proportioner.

Niels Sandø: En sådan rapport kunne tage afsæt i notat fra SST for et års tid siden, om indhold i nikotinprodukterne og udviklingen i andre lande. Det er væsentligt med fokus på nikotinen frem for produktet. Interessant på sigt at sige hvad nikotinafhængighed betyder.

Jørgen Vestbo: Vi må rykke på det nu, for diskussionen om, hvorvidt nikotin er farligt eller ej, er helt forfejlet. Hvornår er afhængighed nogensinde godt? Ting der går ind og sætte sig i receptorer i hjernen kan aldrig være godt. Afhængighed er noget skidt, uanset om vi kan bevise en

helbredsskade. Hvad er det, der gør det okay at gøre 20 procent af den danske ungebefolkning afhængige? Dét kunne vi godt have en holdning til som Vidensråd.

Naja Rod: God ide med fokus på det mentale helbred – fx i en kort kronik. Vi har under hele pandemien samlet data ind – så det vil jeg gerne medvirke i.

Et andet element er corona-vaccinerne. Jeg har deltaget i debatten om udrulningen sammen med flere andre. Vi foreslår en randomiseret udrulning inden for de vedtagne grupper, så vi kan følge safety, effekt og bivirkninger.

Kjeld Hermansen: Ved vi, hvor mange forskellige vacciner, der kommer på bordet? Vi får en hel række, og det skal man lige tænke ind.

Naja Rod: Det er vi opmærksomme på. Man kan overveje at randomisere inden for hver type vaccine.

Janne Tolstrup: Er tidsforskydningen stor nok til, at det for alvor giver rigtig mening? Man vil jo have én gruppe færdig, før man tager næste gruppe, og vil der ikke kun være tale om en forskydning på nogle uger eller måneder?

Naja Rod: Det er en udfordring. Vi har diskuteret det meget. Det optimale ville være, at man havde en større tidsforskydning, men det kommer vi naturligvis ikke til at ændre ved. Så langsigtede bivirkninger kommer vi ikke til at kunne sige noget om. Men det er bedre end ikke at gøre noget. Akutte bivirkninger vil vi komme til at sige noget om. Det her kan blive en ny hpv-vaccine-sag. Det kan vi forebygge, hvis vi får skaffet denne type viden.

Tine Hermansen: Jeg mener, det er oplagt at blande os i debatten på de områder, hvor Vidensrådet har en rapport. Der skal den have fuld skrue. Men det er svært at blande sig i debatten på områder,

hvor der ikke ligger en rapport. Fertilitetssagen er et godt eksempel, hvor man kan blive taget til indtægt for noget, man ikke er med på. Der kunne sekretariatet og formandskabet godt, når vi bliver rullet ind i den type sager, og hvis man er i tvivl, spille pingpong med os rådsmedlemmer om det.

3. Nyt fra Sundhedsstyrelsen v. Niels Sandø

Covid-19 fylder rigtig meget, blandt andet om hvordan vi forholder os i julen, og snart kommer der et stort arbejde omkring vaccinerne.

SST vil også snart udkomme med nogle anbefalinger om mental sundhed. Især i forhold til de unge og de ældre, fordi det ser ud som om, at det er dem, der er mest påvirket af covid-19. Det vil komme til at handle om, hvad man selv kan gøre, hvad pårørende kan gøre, hvad systemet kan gøre – skole, aktivitetscentre etc. Vi vil også se på borgere med psykisk sårbarhed og deres påvirkning af nedlukningen, som formentlig vil vare ind i januar og februar.

Vi ser også på 10 års plan for psykiatrien, som blandt andet også dækker over mental sundhedsfremme, dobbeltdiagnoser, psykiatri og socialpsykiatri. Den udkommer senere på året.

Alkohol har været en dagsorden. Det er også SST's indtryk, at der er vilje til at gøre noget på området. Igen trumfet af covid-19. Det kommer til at blive taget op igen. Det har SST også leveret ind til.

Vi er desuden kommet med anbefalinger om brug af skærm. Det har ikke været nagelfaste udmeldinger med to streger under, men det er en opsamling på, hvad vi ved om unges brug af skærm. Interessant felt med mange holdninger, og derfor vigtigt at SST spiller ind med, hvad vi rent faktisk ved.

Livsstilsinterventioner for svær overvægt. Den skulle være på trapperne, og den kommer ud i begyndelsen af januar. Vi håber, at der også kommer en mere bred diskussion om, hvordan vi kan forebygge svær overvægt. Det er mere interessant, end hvordan man behandler svær overvægt.

Opdateringen af svangre-anbefalingerne er også på trapperne. Samtidig kommer en rapport, der ser på betydningen af gravides mentale helbred for barnet de første leveår. Også den prækonceptionelle indsats. Angst og depression kan have en betydning for tidlig fødsel og angst for mindre fødselsvægt.

Overordnet har ulighed en meget stor prioritering på tværs af områder. Ulighed, overvægt og alkohol.

4. Overvægt som tema i VFF

Rådsmedlem Jens Meldgaard Brun, der er arbejdsgruppeformand for den kommende Vidensrådsrapport om forebyggelse af overvægt hos børn og unge, fremlagde konklusionerne i rapporten, der ventes lanceret i løbet af februar.

Ud over den kommende temarapport arbejder Vidensrådet også med temaet overvægt i andre sammenhænge. Blandt andet er en række rundbordssamtaler på tale. Thorkild I. A. Sørensen, der er med i arbejdsgruppen bag den kommende rapport, og Rasmus Køster-Rasmussen fra Dansk Selskab for Almen Medicin og Vidensrådet planlægger at invitere til rundbordssamtaler med udvalgte interessenter om emner som fx forebyggelse af svær overvægt hos overvægtige, forebyggelse af stigmatisering og forebyggelse af senkomplikationer.

Tine Brink Henriksen: Tre ting: Der kunne være noget spændende i at flytte fokus fra barnet til forældrene. Det med at veje barnet er kontroversielt – det bølger op og ned. Sundhedsplejerskernes data fra vejningerne er helt unikke og helt afgørende for at kunne måle på effekten af indsatser. De

bør dog være mere tilgængelige. Oplagt at lave store befolkningsstudier på dette. Afgifter kan ændre på madvaner, det er indicier. Men ikke bevis på effekten.

Morten Grønbæk: Vi kan påvirke kost og bevægelse, men vi kan ikke bevise effekten på overvægt.

Tine Brink Henriksen: Det er jo ikke alle overvægtige, der bliver syge, når de bliver gamle. Hvad gør de anderledes end de andre tykke?

Jens Meldgaard Brun: De voksne, der bliver syge, er dem, der er dårlige til at holde fedtet inde i fedtvævet, men i stedet løber ud i organer og væv.

Henriette Svarrer: Når man har en markant stigning i andelen af overvægtige børn, hvor meget er så reelt genetisk?

Jens Meldgaard Brun: Utrolig godt spørgsmål, Thorkild I. A. Sørensen mener, at 40-50 procent af vores kropssammensætning kan genetisk forsvares.

5. Julequiz

6. Prioritering af kommende temaer

Digitale medier v. Naja Hulvej Rod: Der er som nævnt udkommet anbefalinger fra SST omkring brug af digitale medier for børn 0-15 år for ganske nyligt. Flere ting har været i spil omkring digitale medier og sundhed. Vidensråd for Forebyggelse har været i kontakt med SST og har vurderet, at en rapport fra Vidensrådet vil være for overlappende med det arbejde, der er foretaget dér. Der er nedsat et Center for Sundhed og Medier, som skal løbe til 2022. Der er lavet fire fine studier om sammenhæng mellem skærmbrug og søvn, fysisk aktivitet, relationer og fællesskaber og oplevet

stress. De har dannet grundlag for de anbefalinger, der er kommet. Kort opsummeret, så mener vi ikke, at det giver mening, at VFF selvstændigt har fokus på dette.

Det besluttes derfor, at VFF ikke kaster sig over emnet.

Oplæg om luftforurening v. Zorana Andersen: Hvis vi i Vidensrådet skal udarbejde en temarapport om luftforurening, så vil det være oplagt at have disse emner med: Hvad er problemet med eksponering for luftforurening? Sundhedseffekterne, kilder til luftforurening i Danmark, problemets omfang, virkemidler og forebyggelse.

Vi er i gang med at udarbejde ny air quality guideline i WHO-regi, som sænker grænseværdierne for acceptabel luftforurening. De udkommer i 2021. De grænseværdier er lavere end de grænseværdier, vi har i EU, og med det nye WHO-niveau vil langt flere leve i det, man vil definere som forurenede luft, også i Danmark. Danmark og Nordeuropa ligger relativt pænt i forhold til luftforurening, hvorimod Polen, Norditalien og Østeuropa er hot spots for luftforurening i Europa, og det bliver et problem for os i Danmark, fordi luften transporterer luftforureningen mod os.

Luftforurening påvirker lungerne, det er det, man typisk taler om. Men partikler kan også fremprovokere inflammation i blod og fedtvæv, som kan medvirke til udvikling af hjertekarsygdom og påvirke hjernevævet, neuroinflammation, som har forbindelse til demens, alzheimers og aldring. Luftforurening er kræftfremkaldende og kan blandt andet give lungekræft. Kan også føre til diabetes, slagtilfælde og hjertestop. Der er også en sammenhæng mellem luftforurening og Parkinson, psykiske sygdomme, depression og selvmord.

Sårbare grupper er fx gravide, hvor der er en stærk sammenhæng mellem luftforurening og væksthæmning, misdannelser, forhøjet blodtryk.

6,7 millioner mennesker verden over døde pga. luftforurening i 2019 (?). Fra 2020 er diabetes kommet med på listen over forureningsskabte sygdomme, der fører til død.

Brændeovne, som klimavenlig eller ej. Myter om det i Danmark.

Det blev besluttet, at formandskab og sekretariat tager det op på et kommende møde og beslutter, hvordan vi kommer videre med emnet.

7. Eventuelt og tak for i dag v. Morten Grønbæk